

Toplumcu Düşünce Enstitüsü Değerlendirme Notu

DN – Dış Politika/16-05

02 Mayıs 2016

Hazırlayan: Mustafa AKCAN

Nükleer Güvenlik Zirvesi, G7 ve Kaynama Noktası: "*Güney Çin Denizi*"

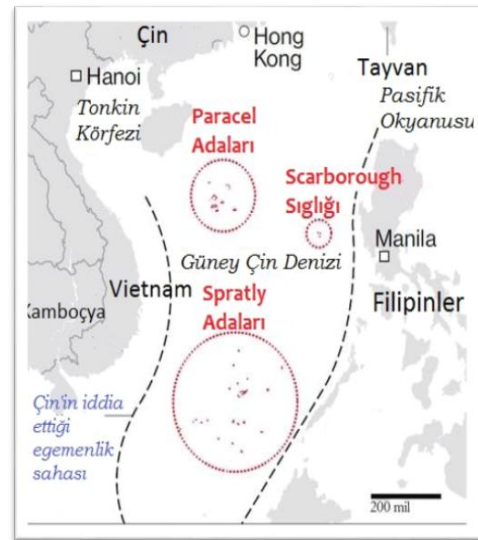
Son yıllarda Güney Çin Denizi ve Doğu Çin Denizindeki artan gerginlik Asya'daki en yüksek çatışma riskini oluşturuyor. Özellikle karmaşık bir jeolojik yapıyı barındıran Güney Çin Denizi'nin hem siyasi hem ekonomik olarak stratejik bir öneme sahip olması, anlaşmazlıkların taraflarının Çin ve kıyı ülkeler ile sınırlı kalmasını engellemekte, ABD'yi de müttefik ve uluslararası sistemin koruyucu gücü olarak karşımıza çıkarmaktadır. Çin'in bölgedeki etkinliğinden rahatsız olan Filipinler, Vietnam ve Malezya gibi kıyıdaş ülkeler uluslararası hukuka dayanarak Çin'in Güney Çin Deniz'i üzerindeki taleplerini reddediyorlar ve Çin ile ikili çözüm yerine bölgede ABD ile müttefiklik ilişkilerini güçlendirmeyi tercih ediyorlar. Özellikle Obama yönetiminin 2010 sonrası dönemde Asya bölgesine yönelik aktif politika izlemek istemesi, Çin ve bölge ülkeleri arasındaki ikili anlaşmazlıklarda ABD'nin Çin ile daha sık karşı karşıya gelmesini beraberinde getirmektedir. Bu kutuplaşan iklim tabii ki de bir sıcak çatışma riskini beraberinde getirmekte; bölgede ki suların giderek kaynamasına neden olmaktadır.

Geçtiğimiz günlerde, 31 Mart-1 Nisan 2016 tarihlerinde ABD'nin başkenti Washington'da 52 ülkenin katılımıyla 4'üncü Nükleer Güvenlik Zirvesi ve sonrasında, 10 Nisan 2016 tarihinde Japonya'nın Hiroşima şehrinde, toplanan G7 ülkeleri dışişleri bakanları toplantısı suların giderek daha da ısındığını uluslararası kamuoyunun gözleri önüne sermiştir. ABD Başkanı Obama Nükleer Güvenlik Zirvesi'ne katılmak üzere Washington'a gelen Çin Cumhurbaşkanı Xi Jinping ile ikili görüşmesinde Asya bölgesinde Kuzey Kore'nin artan nükleer faaliyetleri üzerinde dururken, görüşme de Çin tarafı "*Güney Çin Denizi*" özelinde hassasiyetlerin ve anlaşmazlıkların üzerinde durmuştur. Çin Devlet Başkanı Xi Jinping, ABD'nin egemenlik ve toprak anlaşmazlığı konularında tarafsız tutum sergilemesi konusunda yaptığı taahhütlerine sadık kalmasını isterken, Çin'in egemenliğine ve Güney Çin Denizi

üzerindeki haklarına yönelik oluşabilecek eylemlere karşılık vereceğini belirterek uyarı bulunmuştu.¹ Sonrasında, zirveden 10 gün sonra, Japonya da gerçekleşen G7 Dışişleri bakanları toplantısı bildirisinde Doğu ve Güney Çin Denizi üzerinden Çin'e dolaylı bir uyarıcı etkisinin olması Çin tarafından yedi ülkenin büyükelçilerine doğrudan iletilen resmi protesto ile karşılık bulmuştur.² Bu durum bölgenin ABD-Çin ekseninde yeni dönem de daha da hareketleneceğini göstermektedir.

Çin'in "Güney Çin Denizi" Egemenlik Tanımlaması

Çin'in, Güney Çin Denizi'ndeki hak iddiaları 1947'de ilan edilen "Dokuz Çizgili Harita" adını verdikleri U şeklindeki haritaya dayanıyor.³ Nitekim Çin'in taraf olduğu 1982 tarihli BM Deniz Hukuku Sözleşmesi'nde "devletler 12 millik bir karasuları sınırı, 200 metre derinliğe değin varan bir kıta sahanlığı ve 200 millik bir ekonomik bölgeye sahip"⁴ olduğu belirtilmiştir. Çin tarafı bölge üzerinde ki hak taleplerinin gerek uluslararası hukuka gerekse tarihsel egemenliğin tanımlamasına dayandığını belirtmektedirler. Kendi egemenlik bölgesinin bu anlaşmadan önce tanımlanması ve özellikle BM Deniz Hukuku Sözleşmesi'ne göre Spratly (Nansha) Adaları ile Paracel (Xisha) Adaları'nın da kıta sahanlığına sahip olduğunu ilan ederek bölgedeki hak taleplerini meşrulaştırmaktadır.

¹ "Nükleer Güvenlik Zirvesi'nde Çin'in gücü ortaya kondu", **CRİ Online Türkçe**, 02 Nisan 2016, <http://turkish.cri.cn/757/2016/04/02/1s175262.htm>.

² "China voices dissatisfaction with G7 foreign ministers' statement on sea disputes", **Xinhua News Agency**, 12 Nisan 2016, http://news.xinhuanet.com/english/2016-04/12/c_135269149.htm.

³ Stein Tonnesson, "China and the South China Sea: A Peace Proposal", **Security Dialogue**, Vol. 31, No. 3, Eylül 2000, p. 310.

⁴ The Final Act of the 1982 UNCLOS (UNCLOS III), http://www.un.org/depts/los/convention_agreements/texts/unclos/closindx.htm.

Benzer bir iddia bölgede Çin Cumhuriyeti adını taşıyan Tayvan tarafından da dillendirilmektedir. Ancak Çin ile ihtilafli olan bölge ülkeleri, BM Deniz Hukuku Sözleşmesi'ne göre, Çin'in egemenliği hak iddia ettiği bölge için kendi 200 millik münhasır ekonomik bölgelerinin içerisinde bulunduğunu söylemektedirler. Bu bağlamda Filipinler, Vietnam, Malezya başta olmak üzere bölge ülkeleri BM ile ASEAN nezdinde girişimlerde bulunurken, özellikle Filipinler ve Vietnam bir çatışma durumunda da ABD'nin de desteğini beklemektedirler.

Güney Çin Denizi sadece siyasi çekişme alanı olarak değil ekonomik olarak da önemli kazanımlara sahiptir. Güneyde Malakka Boğazı'ndan kuzeyde Tayvan Boğazı'na uzanan bu alan, büyük enerji rezervleri ve balıkçılık açısından zengin bir bölge olmasının yanı sıra uluslararası denizcilik açısından önemli bir geçiş bölgesidir. Bölge de ki tartışmalı konum zengin enerji kaynakları tahminlerinin doğru bir şekilde ortaya konulmasını da engellemektedir.

ABD Enerji Enformasyon İdaresi'nin (EIA) tahminlerine göre bölgede 11 milyar varil petrol rezervi ve 5,3 trilyon metreküp (190tcf) doğal gaz rezervi bulunduğu söylenmektedir. Çin'in en büyük enerji şirketlerinden birisi olan CNOOC'nin 2012'de yaptığı açıklamaya göre ise bölgenin 125 milyar varil petrol ve 14,1 trilyon metreküp (500tcf) gaz rezervinin olduğu söyleniyor.⁵ Bu iki açıklamanın doğrulukları tam olarak kanıtlanmasa da bölge Çin'in sürdürülebilir kalkınmasını sürdürmesini enerji kaynakları ile desteklemesi gerekliliği göz önünde bulundurulduğunda bölgenin hayati önemi yadsınamaz. Aynı zamanda, bu rezervler dışında, Güney Çin Denizi Ortadoğu ve Afrika'dan Çin'e uzanan bir enerji ticareti rotasının da merkezinde yer almaktadır. Çin'in ve bölge ülkelerinin enerji tedarikçisi durumunda olan Afrika'dan ve Ortadoğu'dan gelen tankerler en kısa yol olan Malakka Boğazı'ndan geçerek Güney Çin Denizi üzerinden enerji tüketicisi ülkelere ulaştırıyor. EIA'nın verilerine göre dünya petrol ticaretinin üçte biri ve LNG ticaretinin ise yarıdan fazlası Güney Çin Denizi üzerinden yapılıyor.⁶ Bu etken bile Güney Çin Denizinin Çin için hayati önemini ortaya koyuyor.

---

⁵Wendy Lourgani, "South China Sea offers opportunities, challenges", **Offshore Digital Magazine**, 9 Eylül 2013, <http://www.offshore-mag.com/articles/print/volume-73/issue-9/asia-pacific/south-china-sea-offers-opportunities-challenges.html>.

⁶ Yağmur Erşan, "Güney Çin Deniz'inde Çatışan Çıkarlar ve Yükselen Tansiyon", **Analist Dergisi**, Asya Pasifik -2015, <http://www.analistergisi.com/sayi/2015/12/guney-cin-denizi-nde-catisan-cikarlar-ve-yukselen-tansiyon>

Çin ve ABD Arasındaki Güney Çin Denizi Anlaşmazlığı

Barack Obama, Ocak 2009'da iktidara geldikten sonra kurmaylarıyla ABD'nin dış politika önceliklerini değerlendirmiş, Bush döneminin Ortadoğu üzerinde askeri müdahaleler ile artan ağırlığı karşısında Asya'nın öneminin ise göz ardı edilmiş olarak tespit etmişlerdi. Daha sonrasında Başkan Obama Kasım 2009'da Japonya, Singapur, Çin ve Güney Kore ülkelerini kapsayan Asya- Pasifik ziyaretlerinde ABD'nin Asya'ya geri döndüğünü deklare etmiş ve bölge meselelerinde duyarlık göstereceği konusunda ipucu vermişti. Özellikle birinci Obama yönetiminin Dışişleri Bakanı Hillary Clinton'ın saygın dış politika dergisi Foreign Policy'nin Kasım 2011 sayısı için kaleme aldığı "*Amerika'nın Pasifik Yüzyılı*" adlı makalesinde, 21. yüzyıl Amerika'nın Pasifik yüzyılı olacaktır ifadesi ile yeni dönemde ABD'nin etkin bir politika izleyeceğinin de ipucu vermiştir.⁷ Aynı zamanda Hillary Clinton Çin'in ekonomik büyümesinin ve askeri etkinliğinin ABD'nin bölgesel ve küresel çıkarları noktasında bir tehdit oluşturabileceğinin altını çizmiştir. Bu yüzden ABD dış politika dinamiklerinde "Güney Çin Denizi" bölgesel ve küresel anlamıyla önem arz etmektedir.

Kendisini bölgesel barış ve istikrarın güvencesi olarak gören ABD, Çin'in bölgede artan etkinliğinin dengelenerek bölgesel dengeleri istikrarlı tutmak istemektedir. Çin ile doğrudan bir çatışma ihtimalinden kaçınan ABD, bölgedeki müttefiklerine destek sağlayarak ve Uluslararası hukuk çerçevesinde girişimlerle Çin'i geri adım atmaya zorlamak istemektedir. Bu hususta ABD'nin Güney Çin Denizi Politikasının da beş temel prensibe dayandığı söylenmektedir. "*(i) Anlaşmazlıkların sıcak çatışma olamadan barışçıl yollarla çözülmesi, (ii) barış ve istikrar ortamının devamı, (iii) uluslararası denizlerde seyrüsefer serbestisi sağlanması, (iv) anlaşmazlıklarda tarafsızlık ilkesinin benimsenmesi (v) uluslararası normlara ve hukuka saygı gösterilmesi.*"⁸

Güney Çin Denizi'ndeki egemenlik alanını taviz verilmeyecek "*ulusal çıkarı*" olarak gören Çin yönetimi, 2010 sonrası dönemde bu bölge üzerindeki politikaları giderek sertleştirmiştir. Bölge ülkeleri ile kurduğu ikili ilişkilerde zorlayıcı ve taviz vermez konumunu korumaya; ABD ile ilişkilerinde ise konunun bölgesel bir sorun olduğunu belirterek ABD'nin sorunun aktörü olmasını engellemeye çabalamıştır. Hu Jintao döneminde

⁷Hillary R. Clinton, "America's Pacific Century", **Foreign Policy**, 11 Kasım 2011, <http://foreignpolicy.com/2011/10/11/americas-pacific-century/>.

⁸ Yağmur Erşan, "Güney Çin Deniz'inde Çatışan Çıkarlar ve Yükselen Tansiyon", **Analist Dergisi**, Asya Pasifik -2015, <http://www.analistergisi.com/sayi/2015/12/guney-cin-denizi-nde-catisan-cikarlar-ve-yukselen-tansiyon>.

“barışçıl kalkınma” söylemiyle fazla hissedilmeyen Çin’in sert politikaları 2013 sonrasında “Büyük Güç” ve “Çin Rüyası” politikaları temelinde tarihsel referansla küresel bir siyasi aktör olmayı benimseyen Xi Jinping döneminde daha çok hissedilmeye başlanmıştır. Bu dönemde Çin bir yandan yapay adalar inşa ederken bir yandan da askerî tatbikatlarla ve son zamanlarda daha da geliştirdiği askerî teknolojisiyle bölgede güç gösterisi yapmaya başlamış, aynı zamanda bölge ülkeleri ve ASEAN ile karşılıklı ekonomik ilişkileri geliştirerek, tartışmalı bölgelerdeki ülkeleri kendi taleplerini kabul etmeye zorlamak istemektedir.

Tüm bu gelişmeler, askeri ve ekonomik açıdan sınırlı kapasiteye sahip kıyıdaş ülkeleri, Obama yönetiminin de dış politika dinamiğine paralel olarak, ABD ile yakın ilişkiler kurmaya yönlendiriyor. Bu durum ise Pekin yönetiminin ABD ile olan ilişkilerini olumsuz etkiliyor. Özellikle eski ABD mandası Filipinler ve Çin ile ilişkileri tarihsel olarak mesafeli olan Vietnam’ın 2010 sonrası dönem de yakın askeri ve ekonomik iş birliğine girmesi ve sonrasında ABD’nin bu ülkelerin tezlerini destekler bir konumda yer alarak bölgedeki varlığını artırmak istemesi Çin tarafından kendi çıkarlarına yönelebilecek bir tehdit olarak algılanmış. Çin tarafı uluslararası platformlarda sorunun barışçıl çözümünün adresinin bölge ülkeleri olduğunu belirtirken ABD’nin bölgesel sorunlara dolaylı ve dolaysız olarak karışmaması yönünde telkinlerde bulunmuş, ABD’nin müttefiklik ilişkileri çerçevesinde askerî ve ekonomik varlığını bölgede daha da güçlendirmesinin getirdiği rahatsızlığı belirtmişlerdir.

Sonuç

Doğu ve Güney Asya’da suların kaynamasında tartışılmaz olarak ABD dış politikası dinamiklerinin etkisi bulunmaktadır. O yüzden Obama yönetiminin en büyük dış politika temelini oluşturan Nükleer güvenlik gündemi ile toplanan bir zirvenin Güney Asya’da yaşanan çatışmaları yinelemesi de kaçınılmazdı. Obama yönetimi Nisan 2009’da Çek Cumhuriyeti başkenti Prag’da temelini attığı, birincisi 2010’da Washington da topladığı zirvenin sonuncusunu da yaparak “uluslararası barış ve nükleersiz bir dünya politikasına” bağlılıklarını belirtmek istiyorlardı. ABD’nin nükleer güvenlik ve aşırılık yanlıları ile mücadele ekseninde politikalarını meşrulaştırmak ve bunu Obama yönetiminin son zirvesini başarı ile sonuçlandırması için, Rusya’nın katılım göstermediği bir zirvede, Çin yönetiminden gelebilecek destek daha da önem kazanmıştı. Çin Devlet Başkanı Xi Jinping ise ABD ile Çin’in büyük güçler arası diyalogun güçlendirilmesi için ABD’nin Güney Çin Denizi meselesinde tarafsız tutum sergilemesi konusunda yaptığı taahhütlerine sadık

kalmasını şart koşmuştur. Xi Jinping yönetimi özellikle ABD'nin "süper güç" algılanması yerine; Çin'in ve ABD'nin büyük güç olduğuna vurgu yaparak karşılıklı ilişkilerin açıklık ve ortak çıkar teması etrafında ulusal çıkarlara ve haklara saygılı bir çizgide devam etmesi gerekliliğini vurgulamıştır.

Nükleer Güvenlik zirve sonrası toplanan ilk toplantı olan G7 ülkeleri dışişleri bakanları toplantısı sonrasında yayınlanan açıklamada Doğu Çin Denizi ve Güney Çin Denizindeki anlaşmazlıklara değinilmesi dolaylı yoldan Çin'in suçlanması ve sonrasında Çin tarafından gösterilen set tepkiyi beraberinde getirmiştir. Bu husus ayrıca Çin'in yeni dönemde üzerinde durduğu büyük güçler arası karşılıklı diyaloga önem veren *"Büyük güç ilişkilerinde yeni model- Xinxing Daguo"*nun ABD nezdinde karşılığının olmadığını, bölgesel konuların halen Çin'in yumuşak karnı olarak algılandığının da göstergesi olmuştur.

İlişkilerin Güney Çin Denizi üzerinden giderek hassaslaştığı ve gerildiği bir döneme giren ABD- Çin ilişkilerinin gelişimine ve küresel çatışma noktalarına bu bölgede ki sorunların etki edeceği kaçınılmazdır. Özellikle ABD'nin kasım ayında başkanlık seçimlerine gidecek olan ABD'de iktidara alternatif olan Demokrat Hillary Clinton ve Cumhuriyetçi Donald Trump'ın Asya politikası noktasında sert tutumları bölgenin geleceği açısından gerilimin artarak devam edeceğini göstermektedir. Bir önceki dönemde ABD Dışişleri bakanı olan Hillary Clinton'ın bakanlığı döneminde seslendirilmeye başladığı *"Threat of China"* (Çin Tehlikesi) söyleminin yanında, özellikle Donald Trump'ın başkan seçildiği takdirde Kuzey Kore'nin tehdidi altında bulunan ABD'nin müttefiki Japonya'ya atom bombası yapma desteğini vereceğini açıklaması bu gerilimi güçlendirici etki yapacaktır. Donald Trump'ın Asya politikası nezdinde Japonya'ya vereceğini açıkladığı atom bombası yapma desteği Nükleer Güvenlik Zirvesinde de çok tartışılmış ve Çin tarafından da endişe ile karşılanmıştır. Bu açıdan baktığımızda yeni dönemde ABD'nin dış politikası sürekliliği içerince yeni konumlandırmalar ve politikalar Asya da artan gerilime yansımaları da merak konusu olmaya devam etmektedir.